

Vain ymmärrettyä tietoa voidaan käyttää

Saavutettavilta verkkopalveluilta vaaditaan ymmärrettävyyttä. Vaikka verkkopalvelu olisi teknisesti moitteeton, jos käyttäjä ei ymmärrä sisältöä, ei teknisestä saavutettavuudesta ole paljon iloa.

TEKSTI: LAURA KARPPINEN

Lue seuraava saavutettavuusdirektiivin katkelma. Osaatko sen perusteella sanoa, missä tapauksessa verkkosivusto on direktiivin mukaan saavutettava? ”Verkkosivustojen ja mobiilisovellusten sisällön, joka noudattaa yhdenmukaistettuja standardeja tai niiden osia, joiden viitetiedot komissio on julkaissut Euroopan unionin virallisessa lehdessä asetuksen (EU) N:o 1025/2012 mukaisesti, on katsottava olevan kyseisten standardien tai niiden osien kattamien, 4 artiklassa säädettyjen saavutettavuusvaatimusten mukainen.”

Entä jos teksti on muotoiltu näin? ”Verkkosivujen ja mobiilisovellusten sisällöt katsotaan saavutettaviksi, jos ne noudattavat tiettyjä standardeja tai niiden osia. Euroopan komissio on julkaissut näiden standardien viitetiedot Euroopan unionin virallisessa lehdessä.”

Vain ymmärretty tieto voi päätyä käyttöön.

Erityisasiantuntijoille, kuten juristeille, tarkoitettun tekstin ymmärtävät toiset erityisasiantuntijat, mutta jos tiedon halutaan leviävän laajempaan käyttöön, teksti pitää kirjoittaa sellaisella kielellä, jota muutkin voivat ymmärtää. Vain ymmärretty tieto voi päätyä käyttöön.

Saavutettava ja ymmärrettävä kieli auttaa kaikkia

Jos verkkosivustojen käyttäjiltä kysyttäisiin ”haluaisitko helposti käytettävän verkkopalvelun, jonka teksti on helppo ymmärtää, vai hankalakäyttöisen verkkopalvelun, jossa on monimutkaisia tekstejä?” tuskin kukaan valitsisi hankalaa.

Tekstien selkeyttäminen auttaa monia. Se auttaa yhtä lailla ihmistä, jolle kirjoitetun tekstin ymmärtäminen on hankalaa, kieltä vasta opettelevaa ihmistä kuin kiireistä lukijaakin. Tekstin muokkaaminen saavutettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi auttaa myös tiedon levittäjää samaan tiedon laajemman yleisön käyttöön.

Kirjoita lukijalle

Kun mietit tekstin ymmärrettävyyttä, mieti lukijaa: kenelle kirjoitat? Työhakemuksissa kehoitetaan pelkän oman esittelyn sijaan kertomaan, mitä työnantaja hyötyisi siitä, että palkkaisi hakijan. Sama

Unohda oma tai organisaatiosi näkökulma ja mieti lukijan samaa hyötyä.

Suomalainen yliopisto.
Lopullinen päätös suomalaisen yliopiston perustamisesta Turkuun.

Niistä syistä, jotka sekä kansallisessa että tieteellisessä suhteessa, ovat velvoittavasti ratkaisseet puhtaasti suomalaisen yliopiston perustamiskysymyksen ja vaikuttaneet, että Turun suomalaisen yliopiston ajatus on valtavana mitassa muodostunut koko Suomen Kansan yhteiseksi asiaksi, on Aamulehdessä useaan otteeseen tehty selkoa. Asian tämän puolen rohkenemme siis olettaa lehtemme leviämisalueella tunnetuksi, ei tietysti siitä syystä, että lehti osaltaan on koettanut kantaa kortensa yhteiseen kekoon, vaan siitä syystä, että lehtemme on, niinkuin tuleekin, tuonut julki sen lämpimän osanoton ja vastakaipun, jonka aate oikein oman suomalaisen yliopiston luomisesta on täällä ja muualla herättänyt johtuen huomattaviin käytännöllisiin toimenpiteisiin ja uhrauksiin suuren ajatuksen toteuttamiseksi. Itse-

rustamispäätös nyttemmin on saanut lopullisen ratkaisunsa sen päätöksen muodossa, jonka Turun Suomalaisen Yliopistoseuran hoitokunta teki kokouksessaan huhtikuun 30 p:nä.

Samassa kokouksessa hyväksyttiin toimenpiteet uuden yliopiston rakennusten suunnittelujen laatimiseksi sekä yliopiston, sittenkun se alottaa toimintansa, väliaikaisesta sijoittamisesta äsken ostettuun Phoenix-hotelliin. Ensimmäisten täytettävien yliopistovirkkojen määräämistä ja yliopiston muuta tieteellistä perustamista varten asetetaan 7-jäseninen Tieteellinen valtuuskunta, joka ehdotuksissaan saa käyttää asiantuntijain apua. Keskuskomitealle annettiin tehtäväksi julistaa tieteellisinä apurahoina haettavaksi 100,000 mk. ja sama komitea valtuutettiin julistamaan haettavaksi kirjaostonhoitajan viran, jonka paikan täyt-

Saavutettavassa tekstissä virkkeet ovat maltillisen mittaisia, toisin kuin tässä sadan vuoden takaisessa uutiskatkelmassa, jossa käsiteltiin Turun yliopiston perustamista. (Aamulehti 4.5.1920). Kuva: Aamulehti, 4.5.1920, nr. 101, s. 2, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1157162>, Kansalliskirjaston Digitaaliset Aineistot.

lukijan edun ajatteleminen toimii muissakin teksteissä. Unohda oma tai organisaatiosi näkökulma ja mieli lukijan samaa hyötyä.

Kirjoita lukijallesi ja esittele asiiasi tälle sopivalla tavalla. Voit hyvin puhutella lukijaa tai antaa hänelle suoria ohjeita: katso, täytä, tee, lue.

Saavutettavuutta sanoilla ja rakenteilla

Kielen saavutettavuutta voi parantaa monin tavoin. Saavutettavuus lähtee tutuista sanoista, se vaatii virkkeiltä yksinkertaisuutta, kappaleiden jäsentelyltä järkeä, sisällön määrältä malttia ja tekstin ulkoasulta silmäiltävyyttä.

Käytä tekstissä sellaisia sanoja, jotka lukija voi ymmärtää. Jos käytät vieraita sanoja, selitä ne. Vältä etenkin harvinaisia kielikuvia ja sanontoja. Koronavirusohjeissa otettiin käyttöön ilmaus ”sosiaalinen etäisyys”. Kumpi ohjeista mahtaisi tulla paremmin ymmärretyksi:

- Pidä sosiaalista etäisyyttä.
- Älä mene muiden ihmisten lähelle.

Koronavirusohjeista on peräisin myös tämä esimerkki: ”Mikäli työntekijällä todetaan tartunta, asiasta tulee informoida viipymättä.” Mikäli, informoida, viipymättä – monta sanaa, jotka tuntuvat arjessa vierailta. Saman voisi sanoa helpommin: ”Jos sinulla todetaan tartunta, ilmoita siitä mahdollisimman pian.”

Lyhyesti ja ytimekkäästi

Asiantuntija yrittää usein kertoa kaiken mahdollisen, kaikki poikkeukset ja reunaehdot. Tuloksena voi olla teksti, josta kukaan ei saa mitään irti. Karsi rönsyt.

Kirjoita kyllin lyhyitä ja yksinkertaisia virkeitä, äläkä esimerkiksi käytä virkeissä ajatuksen katkaisevia kiilalauseita. (Kiilalauseista hyvä esimerkki oli tämän tekstin alussa ollut direktiivikatkelma.) Yksinkertaisuutta ei tarvitse silti liioitella; kolmen sanan virkkeet käyvät nopeasti puuduttaviksi.

Rakenna tekstiin sidosteisuutta sidossanojen avulla. Sidossanoja ovat esimerkiksi jos, mutta, vaikka, toisaalta, kuitenkin. Etene johdonmukaisesti asiasta toiseen punaista lankaa kuljettaen.

Kerro tärkein tieto tekstin alkupuolella. Googlekin näyttää parhaat tulokset heti aluksi. Voit hyvin kertoa aluksi, mitä aiot kertoa – metateksti on hyvästä. ”Tällä sivulla kerrotaan” ei siis ole hassumpi aloitus.

Muutokset, jotka parantavat tekstin silmäiltävyyttä, parantavat myös tekstin saavutettavuutta.

Saavutettavuus lähtee tutuista sanoista, se vaatii virkkeiltä yksinkertaisuutta, kappaleiden jäsentelyltä järkeä, sisällön määrältä malttia ja tekstin ulkoasulta silmäiltävyyttä.

Silmälle tarttumakohtia

Hitaan lukemisen sijaan yhä useammin tekstejä vain silmäillään. Muutokset, jotka parantavat tekstin silmäiltävyyttä, parantavat myös tekstin saavutettavuutta. Voit tarjota silmälle tarttumakohtia näillä keinoilla:

- ☞ jaa teksti kappaleisiin
- ☞ anna tekstille kuvaava otsikko ja käytä väliotsikoita
- ☞ käytä tekstin lisäksi taulukoita, listoja ja kuvioita

Lukemista helpottaa myös se, että tekstissä käytetään selkeää kirjasinta ja kyllin isoa fonttikokoa, teksti on tasattu vain vasempaan reunaan ja että tekstirivit ovat maltillisen mittaisia.

Kirjoita oikein

Kielen saavutettavuuden perustana ovat kieliopin ja oikeinkirjoituksen vakiintuneet käytännöt ja säännöt. Niiden käyttäminen helpottaa yhteistä ymmärrystä ja huomion kiinnittymistä olennaiseen.

Selkokielen ohjeista apua saavutettavampaan kieleen

Viime vuonna ilmestyi Lauraleena Leskelän kirjoittama kirja ”Selkokieli – Saavutettavan kielen opas”. Selkokieli on erityinen kielimuoto, jossa yleiskieltä on muokattu monin tavoin helpommaksi. Esimerkiksi Kela tarjoaa tietoa tukien hakemisesta selkokielellä. Vaikka tekstiään ei olisikaan selkokielistämässä, selkokielen ohjeet saa ideoita myös kevyempään selkeyttämiseen ja saavutettavamman kielen kirjoittamiseen. ■

Kirjoittaja Laura Karppinen on suomen kielen maisteri ja informaattikko. Hän työskentelee tietoasiantuntijana Tilastokeskuksen tietopalvelussa ja on mukana verkkopalvelun saavutettavuustyössä. Aiemmin hän on työskennellyt muun muassa äidinkielenopettajana ja erityisopettajana.

LINKKIVINKKEJÄ

Selkokeskuksen sivuilla tietoa selkokielestä [<https://selkokeskus.fi/selkokieli/>]

Kelan palveluja selkosuomeksi [<https://www.kela.fi/web/selkosuomi>]

Satasairaalan ohjeita potilaille selkokielellä [<https://www.satasairaala.fi/potilaille>]

Kotus: Virkakieli ja sen huoltaminen [https://www.kotus.fi/kielitieto/virkakieli_ja_sen_huoltaminen]